

1. MODŁA (136) sb f

-o- (6), -ó- (1) *ZawJeft* 18; a *jasne*.

sg N modła (18). ◇ G modły (6). ◇ A modłę (41). ◇ I modłą (6). ◇ L modle (2). ◇ pl N modły (9). ◇ G m(o)dł (6), modł(o)w (1) *BielKron*. ◇ D modł(o)m (3). ◇ A modły (40). ◇ I modłami (4).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI w.* (dwa z niżej notowanych przykładów).

1. Cześć oddawana Bogu i świętym przez modlitwę lub ofiarę, prośba skierowana do nich; *dulia*, *latria* *BartBydg*; *adoratio*, *comprecatio*, *imploratio*, *obsecratio*, *precatio* *Cn* (101) : *yperdulia*, *quae fit personae singulari, ut virgini Mariae, modla vissha po bodze BartBydg 79b, 79b; ofyárá kápłáńkyemu wrzędowi należy. Tákże y modlá/ ktora bez ofyáry być może: Ale ofyárá bez nyey nyemože. (marg) Modlić fye zá ludzie yeft rzecz kápłáńka. (-) KromRozm III K5v; Pátricij byli powinni bożnic álbo poług ich doglédác/ y wŕzytkich modł ktore ná ten čás mieli/ áby ich bogowie dla iákiego nierządu co złego ná nie nie przepuścili. BielKron 99, 102; RejPos 38v, 139v; gdykolwiek lud iego odstąpił od woley iego/ á wymyślał sobie álbo iákie nowe wítawy álbo iákie wymyślne modły nád wolą á nád rofkazanie iego. RejZwierc 260v; GrabowSet R2; LatHar [+9]v.*

modła za kogo (8): *KromRozm III K5v; A przychodząc/ do pieśni Symeonowej/ po modle zá przyaścioły/ do niey fię czełto wracála SkarŻyw 583. Cf »modłę czynić«.*

modła komu (8): *ROzumiał themu ten wŕzechmogący Pan/ iż rozmáithe obyczáie á rozliczne modły iemu ná potym náftác miály ná świcie/ z wymyśłow ludzkich RejPos 186v. Cf »modłę czynić«.*

modła ku komu (3): *Modlá Polska ku BOgu. OrzQuin Y marg. Cf »modłę czynić«.*

modła czyja [= *przez kogo czyniona*], [*w tym: pron poss* (5), *ai poss* (2), *G pron* (1)] (8): *Ofiárác to Bogu wdzięczna/ Modlá dobrych wítawiczna. BierEz K3v; ktory [Ezechiasz] wnet pokáziwŕzy oycowkie modły álbo wítawy nowe/ fluzbę bożą y zakon przez Moizelzá wítawiony zálię do kościoła ludzyem przywrocił y poftánowił BielKron 88v, 321 marg, 465; LatHar +7; WujNT 850; By fię on zá nas nie modlił: próznaby modlá náłzá zoftawála. (marg) Kápłan y Biłkup náłz Pan Iezus. (-) SkarKaz 608b, 608b.*

modła czyja [= *do kogo skierowana*] [*w tym: ai poss* (4), *G sb i pron* (2)] (6): *Oftátne iechał do Delfow/ Iż tám była modlá Bogow: Po wŕzem świcie známienita BierEz G3v; BielKron 154v. Cf »modła boska«, »modła czartowska«.*

W połączeniach szeregowych (3): *á wymyfláią sobie rozliczne zakony/ rozliczne modły/ wymyślne wbiory RejPos 200v, 200v, 280.*

W charakterystycznych połączeniach: modły dziwne (2), *pogańskie, wymyślne* (2).

Zwroty: »modłami błogosławić« (1): *iął Arcybiłkup Krolá poświęcąc/ y świętemi modłami błogosławić mu/ winŕzuiąc mu po trzy kroć fzczeńliwego krolowania BielKron 329.*

»da(wa)ć modłę [komu]« = adorare Vulg [szyk zmienny] (20): *PatKaz II 58v; Wŕzytko pogaństwo ktoreś ftworzył przydzie y będzie dawało tobie modłę miły panie/ a będą chwalić imię twoie. WróbŻolt 85/9, 28/2, 94/6; Teżci fye yemu widzyáło iżeby abufus był/ iż kápłani myeli łami kádzić/ to yeft modłę Bogu dáwać. KromRozm I N4v, [H3]; KromRozm II h3, h3v; KromRozm III B4, E2; Ale iefli [...] odstąpiwŕły mnie fluzylibyście Bogom cudzym/ y modłę im dawáli [będziecie... kłániác fię im WujBib]: wykorzenie was z ziemie moiey Leop 2.Par 7/19, Eccli 50/19, Is 2/8, Ier 16/11, Dan*

3/15, *Soph* 1/5 (9); á zá tho dobrodzieiřtwo řwiát niemal wřzytek/ [...] Herkuleřowi kořcioły řtáwiał/ y thákie iemu iáko Bogu modły dawał/ y ofiáry czynił. *GórnDworz* li3v.

»modłą się kłaniać« (1): Potym ieden kapłan bałwanřki zawięřciá wzbudził Atheny aby przykazali Ariřtotelowi modłą řie kłaniać bałwanowi *BielŻyw* 87.

»modły mowić« (1): potym y inne należáce modły mowił nád nim z pontyfikału *BielKron* 330v.

»modłę odprawić (a. odprawować)« [szyk zmienny] (3): *GliczKsiąż* C8; Modłę odpráwił [Pan Jezus]/ gdy wieczęřá řkończył/ ábyřmy y my toż czynili. *LatHar* 58; *SkarKaz* 456a.

»syłać modłę« (1): Do niemych řłupów głupiechmy řyłałi Módły *ZawJeřt* 18.

»modłę (a. modły) (u)czynić« [w tym: komu (7), do kogo (2), ku komu (2), przed kim (2), dla kogo (1), za kogo (6), nad kim (1)] = *adorare* *Vulg* [szyk zmienny] (34): tedy padřły twarzą řwá ná ziemię ná páwiment kámienny vczynili modłę [pokłoniłi řie *WujBib*]/ y chwálibi Páná/ iż dobry *Leop* 2.*Par* 7/3, 1.*Reg* 15/31, 2.*Reg* 15/32, 2.*Par* 7/22, 32/12, *Is* 49/7 (9); potym Arcybřkup vczynił tę modłę Láćińřkim ięzykiem mowięc: Omnipotens řempiterne Deus [...] á dokonawřzy modlitwy řzedł zář zá prełaty *BielKron* 329, 8v, 98, 134v, 154v, 457, 465v; Iákim řercem tę Modłę ku Bogu czynię/ zły moie té krwáwé wam vkázuia. *OrzQuin* Z2; *BiałKat* 46; *KochMon* 29. 31; Y řkupiwrzy řię około niego/ modłę nád nim pláczáć czynili. *SkarŻyw* 134, 31, 35, 69, 113, 226, 492, 565; Gedimin nád to Lás ćiemny Bogom pořwięćił/ [...] y Káplány pogáńřkim obyczáiem w nim vřtáwił/ ktorzy tám zá duřze zmářlych Xiążát ná onych mieyřcach álbo zgłiřkach řpalonych modły czynili *StryjKron* 400; *KochMRot* B; *LatHar* 357, 521; Zbor tych Nowokrczeńcow/ ktory tám ieřt niemáły/ pořpolicie też modły do Báálá řwego czynili/ áby Pan Bog zdářzył pánowánie pogáńřkie *PowodPr* 35; *SkarKaz* 382a.

Wyrażenia: »modła boska« (2): Tobie bądż czeřtz krolewřká chwála ij modla bořká kroluieřs z bogiem oytce^m *OpecŻyw* 21v; *Latria*, chwála nye vřiczona, est honor, qui soli deo datur, modla bosska *BartBydg* 79b.

»modła ruska zakonu greckiego« (1): SKirgáilo Olgerdowic [...] wiecey był przychylny do rozmnożenia modł Rulfkicb Zakonu Greckiego *StryjKron* 482.

»řwięta modła« (1): *BielKron* 329 cf »modłami błogosławić«.

Szeregi: »chwála i (a, abo, ani) modła« [szyk 5 : 5] (10): *OpecŻyw* 21v; Podzcie daymy modłę á [!] chwále á padniemy y plákać będziemy przed panem kthori řtworzył nas *WróbŻołt* 94/6, I6v; *KromRozm III* B4; *RejAp* 83v; iż on nie chce pátrzyć iney chwály/ áni iney řadney wymyřlney modły/ iedno tey kthora pochodzi s řercá niewinnego á wiernego iemu. *RejPos* 198, 89v; Ták pogáni czynili: iż gdy przed bałwánki řwémi modły y chwály czynili [...] potáiemnie tám á práwie w bałwánięch řkrycie moc á řřność Bożą być rozumiełi *BiałKat* 46; *WujJud* 53v; *WujNT* 850.

»(nie) modła i (ani) czeřć« (2): *WujJud* 53v; Przetoż ie miłuiemy iako bráćia/ y w vććiwořci przyřtoyney mamy/ ále nie modłą áni cćię nabożną (co řámemu Bogu należy.) *WujJudConf* 59v.

»modły a dzięki« (1): Odpráwiwrzy te modły á te dzyęki/ máyá rodzicy chyćić řie dzyecyęcyá yáko cyála á krwe řwey *GliczKsiąż* C8.

»wymyřlne modły i kurzawy« (1): Gdyż Pan iáwnie v Ezáialzá woła/ iż mu iuż dawno omieřzły thy wymyřlne modły y kurzawy nářze *RejZwierc* 186v.

»modła, (i, a) ofiara« [szyk 3 : 1] (4): Słońce y miefiąc chwalili/ y inych wiele/ ktorym modły y ofiary czynili. *BielKron* 98; *RejPos* 12, 116v; Iemu kazał Pan Bog nościć grzechy ludzkie: to ieft/ ftárác fię modłą y ofiárą fwoią/ áby im ie odpuścił Pan Bog. *SkarŻyw* 491.

»pokłon, (i) modła« [szyk 1 : 1] (2): y przypadzy do nog mátki oney/ wiárą y obyczáiem onych trzech krolow/ pokłon vczyniwfzy y modłę/ wyznał Páná y zbáwiciela fwego *SkarŻyw* 113; *SkarKaz* 456a.

»sprawa (ciała) i modła« (2): teź chwalon y wzywán chce być: nye tylko we wnątrznym vznánim/ y podnyefyeniem myfli y woley/ ále teź zwirzchowną íprawą cyáá y modłą. *KromRozm II* h3, h3v.

2. *Przedmiot, któremu oddaje się cześć boską* (32) : Krocąc ízalone ludzi/ by fie obaczáli Stworzycielá modłami/ więcey nie gniewáli/ Iáko Noach Abráám/ Iákob y Izáák [...] Náznáczeni ná członkach/ by modł byli prózni/ A od pogan báłwańskich/ byli wżędzye rozni *BielKom* B3; *LubPs* D3; Przy iey grobie vdziááli Czechowie iedną modłę z ízczerego złotá (chłopá ná koniu) á zwano iá Zelu/ przed ktorym ogień palili *BielKron* 319; á byłá thám iedná modła złota przed kthorą klęczał/ oná modlá fie rużyłá/ á on będąc ítráźliwy zlékl fie á w thym ítráchu vmárł. *BielKron* 321v; tám ci ludzie mieli ryte y rzázáne obrázy modłow fwoich *BielKron* 452v, S [2 r.] 24v [2 r.], 45, 52, 70 (16); *RejAp* 170v; *RejPos* 50v.

W połączeniu z imieniem własnym lub przymiotnikiem od imienia własnego (3): á zoftáwię tylko fiedm tyfiąc ludzi tych/ ktorych koláná nie klániáły fie przed modłami Báál *BielKron* 85, 84, 428.

W przeciwstawieniu: »Pan Bog... modły« (2): Ieroboám krol Sámáriyfski s fwego ízczęfcia nie dzyękował Pánu Bogu/ iedno fwoim modłom w ktorych fie kochał ofiary czynił. *BielKron* 87v, 84.

W charakterystycznym połączeniu: modła złota, ze szczerego złota.

Zwrot: »kłaniać się modłom« (1): Przeto iefliby fie tráfiło/ iżby krol moy pan podpárł fie o mię/ á klániał fie modłom w kościele Remmon/ iabych teź mufiáł wedle iego *BielKron* [85³].

Wyrażenia: »modły bałwańskie« (1): [Hieu] vmyflił pokázić y wygládzić modły báłwańskie *BielKron* 86v.

»modły czartowskie« [szyk 3 : 1] (4): Są tám ludzie wielcy czárownicy/ pomamił ie czárt/ iż przez obrázy fnimi gada/ gdziem widziáł fwym okiem z miedzi czártá wylanego/ a on práwą ręká dufzę do gęby przytyka/ á lewą ręká z dołu drugą bierze/ y wiele inych czártowfskich modł máią bez liczby. *BielKron* 460v, 84, 90, 92v.

Szereg: »modły, bogi« (1): Tám vżrzyćie dziwne modły/ dziwne bogi/ ktore będą nościć ná rámionach fwoich/ dziwne wymyfly *RejPos* 226.

3. *Ustalony tekst modlitwy* (1) :

modła o kogo do kogo (1): O tychże y do tych/ modlá W. Ianá Lánfpergiufzá. *LatHar* 42.

4. *Prośba* (1) : Petitio, Proźbá/ prófzenie/ modlá/ żądánie. *Mqcz* 295b.

5. *n-loc* (1) : Item powiedział ích wawrziniecz ftawfsky Richwałfskiego vrzádnik miewal przechowanie w modlie niedaleko Rzgowa v ftawfskich *LibMal* 1543/72v.

Synonimy: 1. błogósláwienie, chwála, cześć, nabożeństwo, pokłona, posługa, sláwa, służba; 2. báłwan, bożek, kumer, strugálek; 3. prófzenie, próśba.

Cf **MODLENIE, MODLENIE SIĘ, [MODLITBA], MODLITWA, MODŁOSŁUŻEBNIK**

